

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE ISTORIE, STAT ȘI DREPT**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 341.678(043.3)

HARUȚA ANA

**PROBLEME ACTUALE ALE REGLEMENTĂRII
JURIDICE A VÂNZĂRII ARMELOR ÎN LUMEA
CONTEMPORANĂ**

SPECIALITATEA: 12.00.10 – DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

**Autoreferatul
tezei de doctor în drept**

CHIȘINĂU, 2011

Teza a fost elaborată în cadrul Secției Drept Internațional și Relații Internaționale a Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

Conducător științific: **Alexandru BURIAN**, doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Referenți oficiali: **Leonid TIMCENCO**, doctor habilitat în drept,
profesor universitar, Ucraina, Kiev
Valeriu CUȘNIR, doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Componența Consiliului științific specializat:

Oleg BALAN, *președinte*, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
Natalia CHIRTOACĂ, *secretar științific*, doctor în drept, conferențiar
universitar
Sergiu NAZARIA, doctor habilitat în politologie, conferențiar universitar
Victoria ARHILIUC doctor habilitat în drept, profesor
Olga DORUL, doctor în drept

Susținerea va avea loc la data de ”29”aprilie 2011, ora 14:00 în ședința Consiliului Științific Specializat DH 15.12.00.10-31 din cadrul Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei pe adresa: MD 2069, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. G. Iablocikin, 2/1, bloc 7, sala 103.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei ”Andrei Lupan” și pe pagina web al C.N.A.A. (<http://www.cnaa.acad.md>)
Autoreferatul a fost expediat la ”25” martie 2011.

**Secretarul științific
al Consiliului Științific Specializat,
doctor în drept**

Natalia CHIRTOACĂ

**Conducător științific,
doctor habilitat în drept, profesor universitar**

Alexandru BURIAN

Autor

HARUȚA Ana

© HARUȚA Ana, 2011

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI

Actualitatea temei. Actualitatea temei alese este determinată de importanța elucidării problemelor esențiale ale reglementării juridice internaționale a vânzării armelor prin prisma realității în continuă schimbare a politicii globale de la sfârșitul secolului XX - începutul secolului XXI. Deși în acest domeniu există norme juridice internaționale, extinderea vânzărilor ilegale a armamentului și a tehnicii militare capătă un contur mai pronunțat. Această situație actualizează problema securității internaționale și duce la indispensabilitatea conștientizării de către comunitatea internațională a importanței elaborării unei reglementări juridice efective în domeniul controlului circuitului de armament.

La sfârșitul secolului XX au luat naștere o serie transformări esențiale în sfera afacerilor cu armament și în procesul formării sistemului internațional contemporan de vânzare a armamentului. Dispariția structurii geoeconomice bipolare globale și reorganizarea piețelor de desfăcere a producției militare și tehnologiilor duble au avut un impact determinant și în ceea ce privește unificarea pieței europene de înarmare. Această situație s-a reflectat și asupra problematicii reglementării juridice internaționale în domeniul vânzării armelor și a tehnologiilor.

Tendențele spre izolaționism în ceea ce privește neproliferarea materialelor nucleare s-a profilat printre subiecții politicii globale. Vânzarea ilegală a armelor, tendința unor state de a intra în posesia armei nucleare și pericolul terorismului nuclear au impus comunitatea internațională să ia atitudine asupra cauzelor proliferării armamentului de distrugere în masa și a mijloacelor de furnizare. În acest context, atenția este focusată asupra formării sistemelor naționale de control al exportului, a reglementării juridice în domeniul cooperării internaționale, a luptei pentru limitarea vânzării armelor, precum și asupra controlului deplasării armamentului.

Accentul esențial în lucrarea dată este fixat pe studiul, analiza aprofundată și complexă a documentelor de bază, care caracterizează aspectele juridice internaționale cu privire la problemele vânzării armelor. O atenție sporită este atrasă formării bazei naționale de drept al sistemului de control al exportului din Republica Moldova în vederea reglementării dislocării ilegale a armelor.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Deși tema respectivă este de o actualitate incontestabilă și are o importanță indiscutabilă, totuși, nu există un studiu complex al problematicii în domeniu. Unele aspecte cu privire la controlul circuitului de arme au fost elucidate în lucrările următorilor autori: V. Lyashenko, D. Koretsky, A. Arbatov și V. Dvorkin, R. Timerbayev, E. Kirichenko, D. Smith, M. Korbin, K. Hellmann, V. Orlov, V. Kulagyn și ale altor autori. Este important de menționat

și cercetările autorilor străini ca: M. Elibaradei, J. Goldblat, C. Ferguson, W. Potter, A. Sands, L. Spector, F. Wehling și ale altor savanți.

În lucrare un teren larg pentru investigarea problematicii i-a fost oferit Republicii Moldova. Despre unele dificultăți în politica de securitate la nivel național și internațional s-a indicat și interpretat în cadrul lucrărilor următorilor specialiști moldoveni: V. Saca, S. Nazaria, A. Burian, C. Eșanu ș.a. Actele juridice normative cu privire la vânzarea ilegală și transportarea armamentului prin teritoriul Republicii Moldova au servit drept o bază temeinică în procesul de investigare a problematicii.

Scopul și obiectivele lucrării. Reieșind din caracterul conceptual și actualitatea temei, scopul cercetării constă în elucidarea problemelor fundamentale a reglementării juridice internaționale a vânzării armelor și formularea recomandărilor și propunerilor în vederea consolidării cooperării internaționale și a controlului asupra circuitului de armament. Obiectivele preconizate în vederea atingerii scopului propus au fost următoarele: 1) a analiza definirea în literatura de specialitate a noțiunilor de armă, armament, vânzare a armelor, vânzare legală și ilegală a armamentului, delimitând criteriile normative a încălcărilor normelor de drept în comerțul cu armament și a răspunderii pentru actele comise; 2) a elucida principiile de bază a organizării controlului asupra comerțului cu arme și a determina rolul lor în asigurarea securității; 3) a analiza eficiența angajamentelor internaționale în prevenirea transportării ilegale a mărfurilor cu dublă utilizare, a tehnicii militare și armelor; 4) a analiza documentele juridice internaționale care reglementează comerțul cu armament și tehnologii; 5) a elucida problematica restricțiilor legale a proliferării ilicite a armelor de calibru mic și a armamentului ușor în condițiile tensionării problemelor de securitate; 6) a fundamenta importanța cooperării internaționale în domeniul neproliferării armelor nucleare; 7) a examina bazele formării sistemului european de securitate; 8) a aprofunda studierea tratatelor fundamentale cu privire la garanțiile comerțului legal cu arme; 9) a distinge problemele esențiale a transportării ilegale a mărfurilor cu dublă utilizare prin teritoriul Republicii Moldova, a furturilor armamentului ușor, precum și a comercializării ilegale a armamentului la nivel național.

Metodologia cercetării științifice. Abordarea sistemică a servit drept suport metodologic în studiul problematicii din domeniu în scopul de a prezenta într-o manieră complexă reglementarea juridică internațională a vânzării armelor, de a elucida problemele majore în sfera dată și de a indica interacțiunea dintre ele. În conținutul lucrării au fost aplicate metodele generale și speciale de cercetare: metoda logică, comparativă, analiza și sinteza, inducția și deducția.

Baza normativă internațională a reglementării circuitului de arme a constituit-o analiza Codului Internațional de Conduită al statelor în vederea livrării armamentului, precum și diferite acte normative cu privire la

răspunderea pentru încălcări comise în comerțul cu arme. Baza normativă a cercetărilor au constituit-o ”Legea privind regimul armelor și munițiilor” a Republicii Moldova, Legea Federală a Federației Ruse ”Despre regimul de arme”, Legea Statelor Unite ale Americii cu privire la controlul exportului de arme.

Noutatea și originalitatea științifică. Prezenta lucrare a fost consacrată elucidării actualelor problemele în domeniul reglementării internaționale a vânzării armelor, conștientizării și identificării cauzelor, esenței și caracterului acestui fenomen. În conținutul lucrării se cristalizează indispensabilitatea adaptării cadrului juridic în domeniul reglementării și a controlului asupra armamentului la realitățile în continuă schimbare a politicii globale în ansamblu și, în special, a celor ce se produc pe piața armamentului la scară globală. Caracterul novator al cercetării se distinge în următoarele teze principale: 1) studiul și analiza unor noțiuni insuficient cercetate cu privire la circuitul de arme și în ceea ce ține de reglementarea juridică internațională; 2) distingerea principiilor fundamentale a organizării controlului asupra comerțului cu arme în cadrul reglementării juridice internaționale; 3) analiza validității angajamentelor internaționale ale statelor în vederea prevenirii traficului ilegal a mărfurilor cu dublă utilizare și a tehnologiilor militare în condițiile curente ale dezvoltării globale; 4) examinarea caracterului eficient al convențiilor internaționale în vigoare care reglementează vânzarea armelor; 5) analiza bazelor normative ale circuitului de armament ușor și identificare dificultăților în limitarea proliferării lor necontrolate; 6) fundamentarea importanței cooperării internaționale în domeniul regimului de neproliferare prin intermediul analizei acordurilor internaționale fundamentale cu privire la armele de distrugere în masă; 7) studierea evoluției sistemului european de securitate în contextul consolidării mijloacelor în lupta cu circuitul ilegal al armelor; 8) depistarea lacunelor în convențiile de bază, ce țin în mare măsură de garanțiile comerțului legal cu arme; 9) distingerea și prezentarea fundamentată a cauzelor comerțului ilicit cu arme de tip ușor, reexportului și tranzitului prin teritoriul Republicii Moldova a armamentului și a materialelor cu dublă utilizare, precum și a mijloacelor de reglementare și control a dislocării lor. Noutatea și originalitatea cercetării constă în soluționarea problemelor propuse spre examinare, în depistarea indispensabilității adaptării cadrului juridic în domeniul reglementării și a controlului vânzărilor în condițiile realităților politicului în continuă schimbare.

Semnificația teoretică. Lucrarea respectivă aduce o contribuție aparte în dezvoltarea științelor politico-juridice în domeniul reglementării circuitului de armament în condițiile actuale.

Valoarea aplicativă a lucrării. Valoare sa practică constă în faptul că poate servi drept o bază temeinică în conștientizarea în continuare a problemelor reglementării juridice a comerțului cu arme. Rezultatele cercetării efectuate pot

fi utilizate în cadrul procesului de instruire universitară, iar recomandările pot fi luate în considerare în procesul de organizare a unui sistem eficient de control asupra comerțului cu arme, precum și în cel al ajustării și consolidării cadrului legislativ-normativ.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: 1. Armonizarea bazei normative naționale cu Codul de Conduită al UE în vederea exportului de armament, identificarea și soluționarea problemelor concrete în domeniul respectiv. 2. Crearea unei structuri subordonate/ierarhice superioare în cadrul Guvernului Republicii Moldova, responsabil pentru coordonarea din partea ministerelor și departamentelor a efectuării controlului vânzării armelor. 3. Elaborarea mecanismului de control asupra îndeplinirii angajamentelor Republicii Moldova în vederea respectării regimului internațional de livrare a armamentului. 4. Asigurarea unei funcționări centralizate și elaborarea unor parametri unici privind evidența în domeniul respectiv. 5. Crearea bazei electronice unice de date a înregistrării și clasificării tuturor tipurilor de arme în țară și centralizarea sistemului de introducere a datelor în registrul de stat al armelor.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării pot fi utilizate în procesul de studii, la predarea cursului „Dreptul dezarmării” în cadrul Universității de Studii Europene din Moldova.

Aprobarea rezultatelor a fost acordată în cadrul participărilor la 3 simpozioane și conferințe științifice internaționale și naționale, precum și reflectată în conținutul a 11 articole științifice publicate. Rezultatele investigației au fost prezentate și examinate în cadrul ședinței Secției Drept Internațional și Relații Internaționale a Institutului de Istorie, Stat și Drept al AȘM.

Publicații la tema tezei. 11 articole științifice publicate (11 articole în reviste de specialitate, 3 publicații în materialele conferințelor). Volumul total al publicațiilor constituie 5,63 coli de autor.

Volumul și structura lucrării. Teza cuprinde 185 pagini, care din punct de vedere structural constau din: introducere, 4 capitole divizate în 11 paragrafe, concluzii și recomandări, bibliografia din 303 titluri, 4 anexe, 9 tabele și adnotare.

Cuvinte-cheie: vânzări de arme, comerț cu armament, infrafracțiuni, export de armament, mărfuri cu dublă utilizare, cooperare tehnico-militară, piața globală de comercializare a armelor, controlul asupra circuitului de armament, reglementare juridică internațională.

CONȚINUTUL TEZEI

În *Introducere* sunt enunțate argumentarea și fundamentarea actualității temei, gradul de investigare al subiectului, sunt determinate scopul, sarcinile și

noutatea științifică, sunt expuse principiile metodologice și metodele de analiză, este evidențiată valoarea teoretică și aplicativă a lucrării, precum și modalitățile de aprobare a rezultatelor științifice.

Capitolul I se intitulează – **Reglementarea internațională a vânzării armelor în cadrul studiilor științifice** – și cuprinde o prezentare a lucrărilor științifice ale cercetătorilor și savanților care, direct la subiect și tangențial au examinat problemele în domeniul reglementării juridice internaționale a vânzării armelor și a securității, precum și în sfera controlului asupra circuitului de arme în lumea contemporană. Deși se cunosc surse, care relevă existența unui bogat material istorico-factologic cu privire la aspectele reglementării circuitului de armament, este necesar de menționat faptul că în literatura de specialitate studiată practic lipsește o analiză complexă a reglementării juridice internaționale a vânzării armamentului în condițiile actuale, identificarea și examinarea cărora se arată a fi extrem de importante în prezent. Acest lucru devine tot mai evident, dacă se ia în considerație existența vânzării ilegale de arme, a piețelor negre de armament etc.[24], ceea ce a constituit obiectul de cercetare pentru mai mulți savanți și cercetători.

În conținutul primului paragraf cu titlul – *Analiza problemelor teoretice în domeniul reglementării juridice internaționale a vânzării armelor* – este expusă o scurtă prezentare a monografiilor, lucrărilor științifice și a publicațiilor periodice, utilizate pe parcursul scrierii lucrării, unde este accentuată ponderea lor pentru studiul respectiv.

Paragraful doi, intitulat – *Acte juridice internaționale și semnificația lor în procesul de reglementare a comerțului cu arme* – cuprinde baza normativă a cercetării, reflectată în tratate internaționale, acorduri, convenții, precum și legislațiile interne ale statelor ce țin de domeniul reglementării internaționale a circuitului de arme.

Reglementarea juridică internațională a vânzării armelor, prezentată în cercetările științifice analizate, în mare măsură a constituit baza studierii problematicii respective din punct de vedere al importanței elaborării mecanismelor eficiente a controlului vânzării armamentului la nivel național și internațional.[18] Actele juridice internaționale în domeniul circuitului de armament constituie o contribuție substanțială în vederea realizării controlului asupra transferului de arme. Mai mult decât atât, ele reflectă problemele de bază în domeniul dat de care se preocupă comunitatea internațională.

În capitolul doi – **Comerțul cu armament și problema securității în dreptul internațional** – este reflectată esența și natura juridică a comerțului cu arme, caracteristicile de bază și particularitățile sale la etapa actuală. De asemenea, sunt analizate documentele juridice multilaterale în domeniul controlului asupra comerțului cu armament. Este fundamentată interconexiunea dintre vânzarea armelor și problema securității în dreptul internațional.[1]

Primul paragraf al capitolului doi denumit – *Principiile fundamentale a organizării controlului asupra comerțului cu arme și rolul lor în asigurarea securității* – conține analiza complexă a principiilor cristalizate în acest domeniu, consolidând interacțiunea și rolul lor în domeniul securității internaționale.

Constatăm faptul că deși reglementarea internațională în domeniul comerțului cu arme a cunoscut o ascensiune, iar eforturile depuse în vederea organizării controlului asupra circuitului ilegal de arme au fost considerabile, totuși, nu au fost înregistrate realizări semnificative. De facto, lupta în comun în combaterea circuitului ilegal abia ia amploare, iar problemele ce țin de securitate se intensifică. De asemenea, se conturează principalele dificultăți în realizarea controlului asupra vânzării armelor.[9]

Accentul se pune pe faptul că controlul reprezintă sistemul de metode de verificare a respectării angajamentelor stipulate în acorduri, preconizată de a fi pusă la dispoziția statelor membre la diferite tratate a concluziilor cu privire la respectarea angajamentelor de către alte părți la tratat, despre prevenirea și depistarea cazurilor de încălcare. Controlul constituie una din garanțiile implementării măsurilor în domeniul dezarmării și a solidității componente militare a securității în ansamblu. Astfel, controlul este impus pentru a garanta interesele naționale ale participanților.

Sunt analizate elementele cheie ale sistemului expertizat de control, se distinge baza normativă în sfera armelor de distrugere în masă.[22] Este menționat faptul că reglementarea exportului armamentului și a tehnologiilor militare este unul din principiile fundamentale în procesul de organizare a controlului asupra comerțului cu arme, inclusiv cu tehnologii cu dublă utilizare. În special, se face referire la producția care poate facilita activitățile care nu sunt garantate de cadrul normativ actual în domeniul echipamentelor explozive nucleare. La categoria acestui arsenal se referă atât utilajul industrial, materialele explozibile, cât și echipamentul pentru teste nucleare și tehnologii, care au legătură cu fiecare din tipurile enumerate. [30] Reieșind din cele enunțate, concluzionăm că controlul asupra comerțului cu arme se complică din cauza decelării unei clase de tehnologii și materiale ultrasensibile. Acest gen de producție este foarte solicitată de către statele care achiziționează clandestin și ilicit muniții și componente nucleare.

Autorul a efectuat o analiză complexă a statutului normelor tratatelor și eficiența lor în condițiile actuale. Este de remarcat faptul că tratatele fondatoare, care reprezintă baza juridică a securității, trebuie să rămână un instrument valabil în politica mondială, din cauza indispensabilității de a consolida cooperarea internațională în acest domeniu și de a activa eforturile în contracararea problemelor actuale ale securității la nivel global, precum și de a realiza un control eficient asupra traficului de arme.[21] Un pas important este

ca statul să perceapă siguranța intereselor naționale contând pe sprijinul eforturilor din afară, precum și pe susținerea politică și morală a partenerilor și aliaților în situațiile care ar amenința suveranitatea statelor și ar diminua prestigiul lor pe arena internațională.

În această secțiune a lucrării, autorul accentuează faptul că efectuarea controlului asupra livrării de arme și muniții la nivel internațional corespunde intereselor prioritare ale tuturor statelor. Cu toate acestea, până la momentul de față nu a fost elaborat un tratat internațional general acceptat și cu caracter obligatoriu privind comerțul cu arme convenționale. Actualul sistem de monitorizare conține o serie de lacune și inconsecvențe.[8] În ceea ce privește sistemele de supraveghere naționale, putem afirma că multe dintre ele sunt lipsite de consecvență, deoarece se bazează pe principii și standarde prea diferite, care în mare parte practic nu se realizează. Cele mai multe regimuri de control asupra traficului de arme atât la nivel regional, cât și internațional, nu funcționează din cauza lipsei de voință politică a guvernelor. Ca urmare, mecanismele juridice de control la nivel internațional nu sunt suficient de eficace.

Conținutul celei de-a doua secțiuni - *Vânzarea armelor și răspunderea pentru infracțiuni în comerț* – cuprinde distincția conceptuală de bază între cele două noțiuni de vânzare legală și ilegală de arme în conformitate cu normele juridice internaționale, care permite de a descoperi esența infracțiunilor comise în domeniul comerțului cu muniții și de a analiza instituția răspunderii pentru comiterea lor.

O atenție deosebită este acordată termenului ”comerțul cu arme”, prin care se subînțeleg tranzacțiile de vânzare-cumpărare atât a armamentului de calibr mic și a armamentului de tip ușor, a armelor grele, cât și traficul cu mărfuri cu dublă utilizare și materiale ultrasensibile, utilizate în scopuri nucleare. La etapa actuală, acestea din urmă au devenit cele mai solicitate mărfuri printre actorii statali și nestatali în relațiile internaționale.[18]

Autorul relevă esența și specificul infracțiunilor în domeniul comerțului cu arme, care se clasifică în interne și internaționale. Infracțiunile comise în afacerile cu arme, sunt considerate ca acte care contravin cerințelor legislației în vigoare.[25] Cel mai periculos tip de infracțiune este crima, care presupune aplicarea asupra autorului infracțiunii a măsurilor la nivel de stat, pentru care legea prevede răspunderea administrativă sau penală. O atenție deosebită este atrasă nerespectării normelor dreptului internațional în comerțul cu armament, care ar trebui să fie privită ca o acțiune sau lipsă de atitudine a subiecților de drept internațional. Prin urmare, se încalcă normele dreptului internațional privind comerțul cu arme și obligațiile entității responsabile, care a permis comiterea actului ilegal sau nu a luat atitudine, prejudiciind alți subiecți de drept internațional sau comunitatea internațională în ansamblu. Remarcăm faptul că

comerțul ilicit cu arme, echipamente militare, armament de tip ușor și arme grele, rezerve strategice de arme, mărfuri de cu dublă utilizare, materiale ultra sensibile se referă la categoria crimelor internaționale.

În conținutul secțiunii respective se fundamentează esența răspunderii juridice internaționale pentru comiterea infracțiunii, prin care se înțelege obligația legală a subiectului care a săvârșit infracțiunea de a lichida consecințele unui prejudiciu cauzat unui alt subiect de drept internațional, ca urmare a săvârșirii infracțiunii. Răspunderea este o evaluare a infracțiunii internaționale și a subiectului, care a săvârșit-o, realizată de comunitatea internațională și se caracterizează prin utilizarea unor anumite măsuri aplicate infractorului. Răspunderea juridică internațională presupune condamnarea inculpatului și constă în obligația acestuia din urmă de a suporta pedeapsa pentru infracțiunea comisă.

O atenție deosebită este acordată cadrului juridic al răspunderii juridice internaționale a statelor (tratate internaționale, decizii ale curților internaționale, decizii ale organizațiilor internaționale care sunt obligatorii, actele obligatorii unilaterale ale statelor, precum și decizii ale curților internaționale de arbitraj, statutele tribunalelor militare internaționale).[15] De asemenea, a fost formulată concluzia cu privire la faptul că răspunderea internațională pentru infracțiuni privind comerțul cu arme este un mijloc legal necesar în asigurarea aplicării normelor dreptului internațional și în consolidarea ordinii de drept la nivel global în domeniul circuitului de arme. Problema răspunderii juridice internaționale în acest domeniu este cea mai stringentă, având în vedere extinderea pieței mondiale de arme moderne, precum și sporirea vânzărilor ilegale de arme.

Se remarcă rolul primordial al bazei legislative a statelor în comerțul cu arme. Un fapt de ilustrat este acel că exportatorii de arme, care dețin întâietate în lume, se conduc după o bază legislativă internă complexă, echilibrată, care conține o listă strictă a anumitor tipuri de bunuri și servicii.

Se examinează reglementarea juridică a comerțului intern cu arme și se indică criteriile sale de bază. Existența în fiecare stat a legilor cu privire la arme reglementează regimul juridic și administrativ al armelor.[6] În acest caz, majoritatea acestor legi oferă doar o interpretare limitată a acestui concept și reglementează doar relațiile, ce apar în circuitul armelor de uz civil, de serviciu și militar de calibrul mic, a armelor albe, precum și a munițiilor și nu se referă la relațiile ce vizează vânzarea altor tipuri de arme. Aceasta permite, în multe cazuri, nu numai de a efectua tranzacții de vânzare-cumpărare, dar și de a evita pedeapsa. În astfel de cazuri, nu se pune în discuție problema răspunderii pentru încălcarea regulilor comerțului cu arme, ci se efectuează vânzarea acestora. Pentru a evita asemenea încălcări, se semnalează importanța elaborării unor criterii normative privind reglementarea juridică a comerțului intern cu arme.

În cadrul acestei secțiuni se analizează principalele prevederi ale legislației Republicii Moldova[4], a Federației Ruse[17] și a SUA[5] privind comerțul cu arme. Se constată importanța remedierii sistemului actual de legi al fiecărui stat în parte în ceea ce privește reglementarea comerțului cu arme, păstrând prioritatea legilor cu condiția de a reduce reglementările secundare (în special cele instituționale). Un rol semnificativ îl are implicarea serviciilor internaționale de informații care ar monitoriza mecanismul de transformare al circuitului legal de arme în trafic ilicit și ar elimina canalele care alimentează piața neagră a armelor.

În baza analizei efectuate, conchidem că criteriile normative care reglementează comerțul intern de arme se deosebesc semnificativ. În funcție de legislația statelor, acestea pot varia, în mod special, referindu-se atât la conceptul, cât și la conținutul următorilor termeni: circuit de arme cu destinație civilă, metodele de achiziție, precum și temeiul juridic de acordare a licențelor și reglementarea anumitor acțiuni în vederea utilizării armelor etc.

În al treilea paragraf - *Obligațiile internaționale în vederea prevenirii circuitului ilegal a mărfurilor cu dublă utilizare și a armamentelor* – se clarifică noțiunea de circuit de mărfuri cu dublă utilizare și a armamentului. Datorită faptului că angajamentele internaționale recente au devenit o parte integră în vânzarea armelor și materialelor ultrasensibile, această situație a evidențiat caracterul lor independent. Accentul este pus pe importanța respectării de către state a angajamentelor internaționale cu privire la circuitul de arme. Acestea ar trebui să servească drept prioritate, indiferent de beneficiile economice, prestigiul și ponderea pe arena internațională, care rezultă din posesia noilor tehnologii de producere a armelor.

Au fost analizate mai multe regimuri de control al exportului de arme (Aranjamentele de la Wassenaar, Regimul de control al tehnologiilor pentru rachete, Comitetul Zangger, Grupul Australia).[30] Se cristalizează obiectivul listei produselor cu dublă utilizare, care pot contribui în mod semnificativ nu doar asupra activităților ce constituie obiectul unor garanții în domeniul ciclului de combustibil nuclear sau a dispozitivelor nucleare explozive, dar și asupra unei serii de aplicații nenucleare. De asemenea, se remarcă faptul că lista produselor cu dublă utilizare joacă un rol important în asigurarea securității internaționale.

Este de subliniat faptul că lista de produse cu dublă utilizare joacă un rol important în menținerea securității internaționale și are drept scop prevenirea comerțului ilegal, atât cu arme, cât și cu materiale pentru producerea în continuare a armelor de distrugere în masă. De asemenea, se examinează activitatea Agenției Internaționale pentru Energie Atomică, fiind analizat spectrul serviciilor sale, programele și tipurile de activitate[31].

A fost formulată concluzia cu privire la importanța respectării stricte de către state ale angajamentelor internaționale în cadrul tratatelor internaționale existente și a consolidării măsurilor în garantarea încrederii reciproce și a securității. În conformitate cu practicile lor naționale în materie de angajamente internaționale, statele trebuie să tindă spre a asigura un grad de transparență, care ar fi compatibil cu cerințele de confidențialitate în vederea susținerii inițiativelor multilaterale și bilaterale, stabilite să prevină fluxurile ilegale de arme.

În capitolul al treilea intitulat - ***Reglementarea juridică a cooperării internaționale în contextul luptei pentru limitarea vânzărilor de arme*** – este pusă problema stabilității cadrului legislativ în acest domeniu și sunt analizate principalele dificultăți în domeniul reglementării juridice a cooperării internaționale privind vânzările de arme, controlul asupra circuitului de armament, combaterea terorismului și consolidarea regimului neproliferării armelor de distrugere în masă.

În primul paragraf - *Convențiile internaționale și alte acte legislative care reglementează vânzarea armelor și contracarează terorismul* - este cercetată baza juridică a reglementării internaționale a circuitului de arme. Se atrage atenția asupra faptului că reglementarea vânzărilor de arme este bazată pe mai multe acorduri și tratate internaționale. Cu toate acestea, sistemul normativ nu cuprinde toate aspectele legate de aceasta și nu asigură în totalitate prevenirea vânzării ilegală de arme și echipament militar. Acest fapt demonstrează necesitatea de a îmbunătăți cadrul juridic internațional existent care definește mijloacele de control al circuitului de arme și extinderea sistemelor de restricții, orientate spre proliferarea necontrolată a armelor.

Este atrasă atenția în mod special asupra redresării activităților statelor în vederea consolidării cadrului juridic internațional pentru contracararea noilor amenințări și provocări, care se reflectă în tratatele internaționale.[20] Acest lucru confirmă faptul că dreptul internațional evoluează și reflectă schimbările care se produc în lume. În asemenea condiții, se intensifică promovarea reglementării juridice în domeniul cooperării internaționale în vederea combaterii terorismului și comerțului ilegal de arme.[9]

Analiza unor convenții internaționale juridice și a actelor legislative au permis formularea concluziei cu privire la necesitatea urgentă de elaborare a măsurilor radicale de consolidare a mecanismelor ce reglementează circuitul de arme, a celor de amplificare a regimului de proliferare a armelor și a bazei juridice internaționale ale activităților militare spațiale. Este important să fie creat un sistem legislativ care ar reglementa exporturile de arme, cuprinzând toate aspectele sale. Un pilon semnificativ ar constitui și elaborarea unor cerințe riguroase și complexe despre compatibilitatea și incompatibilitatea cu normele dreptului internațional în vederea reglementării circuitului de arme, inclusiv și în

spațiul cosmic. Extinderea factorului de restricție al reglementării juridice internaționale cu privire la circuitul de armament va permite sporirea controlului asupra traficului ilegal de arme. Cu referință la măsurile restrictive în sfera vânzării anumitor arme, cele din urmă ar permite reducerea posibilităților de destabilizare în condițiile conflictelor armate și ar consolida securitatea internațională.

În cadrul celui de-al doilea paragraf – *Limitările în sfera proliferării necontrolate a arme de calibru mic și armament ușor* – este relevată esența problemelor legate de armele de calibru mic și armament ușor și sunt evidențiate cauzele de bază care generează traficul ilegal cu arme, în special, în regiunile de conflict. Este supus investigației stadiul actual al problemei traficului ilicit al acestor tipuri de arme. Se studiază și se analizează baza juridică elaborată de către actorii politicii mondiale în scopul stabilizării situației în acest domeniu. Prin prisma analizei comparative s-a efectuat o încercare de a da o formulare generală a relațiilor dintre state în contextul problemelor identificate. Prin urmare, se disting mai multe abordări în vederea combaterii traficului ilegal cu arme de calibru mic și armament ușor.

Se cristalizează faptul că armele de calibru mic și armament ușor se deosebesc printr-un preț redus, iar cererea pentru acestea este foarte sporită atât în spațiul post-sovietic, cât și în cele mai sărace țări din lume, dintre care majoritatea sunt pe lista nici pe departe a celor democratice, ci pe cea cu regimuri represive. Situația este agravată de acumularea de cantități mari de arme excedentare, care sunt vândute efectiv la un preț extrem de redus, acestea fiind arme de tip ușor și arme de foc, anume ele bucurându-se de o cerere sporită în afacerile ilegale cu armament, mai ales, în regiunile de conflict.[11]

A fost supus analizei atitudinea statelor față de problema existenței de facto a canalelor clandestine de transportare a armelor de calibru mic și armament ușor.[10] Este de remarcat faptul că punctele de vedere ale participanților la relațiile internaționale pe marginea acestei probleme sunt împărțite. În acest sens, am identificat mai multe abordări generalizate cu privire la modalitățile și mijloacele de soluționare a problemei traficului ilicit de arme de calibru mic și armament ușor.[12]

Cercetarea efectuată a condus la concluzia că această problemă este direct legată de drepturile omului, precum și de nivelul de acceptare de către state a normelor juridice internaționale și a angajamentelor politice. Un stimulent mai eficient în combaterea traficului ilicit arme de calibru mic ar constitui promovarea unor inițiative cu implicarea atât a exportatorilor, cât și a importatorilor de arme de calibru mic și efectuarea consultărilor cu statele vecine și legiferarea unor astfel de activități.

Autorul și-a focusat atenția asupra cadrului juridic internațional în domeniul reglementării circuitului armamentului de calibru mic. A fost studiat

Documentul Cadru privind armele de calibru mic și armamentul ușor adoptat de OSCE în anul 2000. A fost fundamentată semnificația acestui acord, care este exprimată prin faptul că majoritatea statelor mari producătoare și exportatoare ale acestor muniții au fost de acord să adopte anumite norme de conduită în materie de control a fabricării și a distribuirii lor. În baza analizei pe marginea conținutului documentului respectiv, am constatat dispozițiile deja cristalizate privind combaterea traficului ilicit cu arme de calibru mic și armament ușor sub toate aspectele sale prin introducerea și punerea în aplicare a măsurilor de control la nivel național, prin sporirea cooperării și schimbului de informații între instituțiile legii și departamentele vamale la nivel internațional, regional și național. Au fost trasate niște direcții definitorii pentru implementarea prevederilor acestui document, care sunt detaliat prezentate pe următoarele segmente: lupta împotriva traficului ilicit cu arme de calibru mic și armament ușor sub toate aspectele sale, reducerea surplusului și distrugerea armelor de calibru mic și al armamentului ușor, avertizarea din timp, prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și restructurarea post-conflictuală.

De asemenea, a fost investigat ”Programul de acțiune pentru prevenirea, combaterea și eradicarea comerțului ilicit cu arme de calibru mic și armament ușor sub toate aspectele sale”, care a fost adoptată prin unanimitate de către ONU în anul 2001. A fost prezentat cadrul juridic normativ elaborat în vederea reglementării internaționale în domeniul circuitului de arme de tip ușor și a celor de calibru mic.

Elucidând aspectele problemelor studiate remarcăm importanța consolidării de către state a sistemelor pentru eliberarea licențelor sau a permiselor de export/import al armelor de calibru mic și a armamentului ușor. A fost lansată poziția precum că elaborarea certificării beneficiarilor finali și înregistrarea tranzacțiilor cu arme de calibru mic ar constitui un progres semnificativ în soluționarea problemelor identificate. În scopul realizării acestor măsuri, mai întâi de toate, este necesar de a elabora măsuri de restricție impuse de legislațiile naționale și de a spori eficiența controlului administrativ. Este necesară o monitorizare strictă a circuitului de arme pe teritoriul statelor în care sunt înregistrate stocuri de asemenea arme, deoarece statul ar trebui să reglementeze strict activitatea intermediarilor și să diminueze numărul lor, în scopul prevenirii deturnării armelor de calibru mic și a armamentului ușor pe piața neagră. Extrem de importante sunt garanțiile guvernului cu privire la faptul că transferurile de arme au loc în conformitate cu normele internaționale și nu vin în contradicție cu concepția securității naționale.

În paragraful al treilea - *Cooperarea internațională în domeniul neproliferării armelor nucleare și a altor tipuri de arme de distrugere în masă* – autorul face referință la cooperarea în domeniul neproliferării armelor nucleare și a altor tipuri de arme de distrugere în masă, în contextul cercetării

problemelor reglementării vânzării armelor pe plan internațional. Aceasta reprezintă o reflectare importantă din cauza agravării provocărilor și amenințărilor în dinamică la nivel global la adresa întregului regim de neproliferare. Una dintre aceste provocări este comerțul ilegal cu arme, care poate duce la consecințe catastrofale în cazul în care armele pot fi vândute actorilor nestatali, în special, organizațiilor teroriste, a armelor sau a anumitor materiale cu ajutorul cărora se pot fabrica dispozitive explozive nucleare. Din această cauză, este semnificativă studierea bazelor cooperării în acest domeniu și elaborarea unui mecanism juridic eficient în vederea consolidării regimului de neproliferare[3].

Au fost detaliat analizate regimurile care limitează proliferarea armelor nucleare pe verticală și orizontală. Categoria regimurilor care limitează proliferarea pe verticală prevede limitarea și interzicerea testelor nucleare, în special, Tratatul de interzicere totală a testelor nucleare în cele trei medii - pe uscat, în aer și sub apă, precum și Convenția privind protecția fizică a materialelor nucleare.

Printre restricțiile proliferării orizontale o importanță majoră constituie Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare din 1968 - un instrument internațional cu caracter universal, părțile cărui sunt toate națiunile lumii, cu excepția celor trei state nucleare nerecunoscute, și anume, India, Israel și Pakistan.[31]

În conținutul paragrafului se subliniază faptul că Tratatul de neproliferare a armelor nucleare la etapa actuală este singurul mijloc de a descuraja ambițiile nucleare ale statelor membre.[30] Deși există diferite declarații făcute de analiști și lideri politici despre criza tratatului, el continuă să rămână un instrument eficient de reglementare a regimului de neproliferare.[14] Din punctul de vedere al necesității de a rezolva problemele existente de securitate, nu este legitim de a nega unele fenomene de stagnare din cadrul Tratatului de neproliferare a armelor nucleare.[23] Este importantă efectuarea unei analize detaliate a cauzelor crizei Tratatului de neproliferare a armelor nucleare și căutarea alternativelor constructive pentru funcționarea eficientă a tratatului.

Este de remarcat faptul că problemele existente în sfera neproliferării nucleare sunt condiționate de trei factori principali, care pot duce la modificări ale regimului de neproliferare nucleară. Este vorba despre dezvoltarea programelor nucleare de către Iran și Coreea de Nord, precum și reticența acestora de a-și demonta pe deplin potențialul. În plus, există alte puteri care intenționează să-și sporească capacitatea nucleară. Aceasta trezește dubii în privința eficienței Tratatului de neproliferare a armelor nucleare și provoacă dezbateri aprinse, care dau naștere la diverse opinii cu privire la incapacitatea tratatului de a-și realiza obiectivele.

În secțiunea concluziilor s-a menționat că diminuarea riscului folosirii armelor de distrugere în masă este posibilă doar prin respectarea tratatelor internaționale. Nu pot fi ignorat în materia problemelor respective și faptul că în lume, de facto, s-a format o comunitate autoproclamată cu competențe paralele celor cinci puteri nucleare oficiale. O contribuție substanțială în prevenirea creșterii arsenalului nenuclear strategic ale statelor nerecunoscute, precum și în prevenirea dobândirea statutului de putere nucleară printre țările care nu posedă arma nucleară ar putea aduce Tratatul internațional privind interzicerea producerii de material fisionabil pentru arme. Existența unei astfel de convenții ar avea un efect substanțial pentru statele care în prezent își sporesc activ arsenalele nucleare cu caracter nestrategic din cauza limitelor cantitative ale armamentului stocat. Interzicerea tuturor țărilor de a produce materiale noi ar permite stoparea arsenalelor sale la un nivel relativ scăzut. În acest caz, cu cât mai devreme s-ar reuși de a le angaja în asemenea regimuri, cu atât numărul focoadelor de care dispun ar putea fi mai mic.

În conținutul celui de-al patrulea capitol - ***Reglementarea juridică internațională a comerțului cu arme în Europa de Sud-est și garantarea securității în regiune*** - sunt analizate garanțiile de securitate în contextul interdependenței dintre actele legislative naționale și cele normativ-juridice din diferite state, care constituie componentele sistemului internațional de securitate la nivel regional și global. Se fundamentează importanța elaborării unui singur mecanism juridic de control al înarmărilor pentru a crea transparență și eficiență în domeniul traficului de arme.

În primul paragraf al capitolului intitulat - *Formarea sistemului european de securitate* – se atrage atenția asupra procesului de formare a sistemului unic european de securitate. Se analizează baza juridică în crearea unei astfel de comunități și valabilitatea ei în condiții moderne.[28] Este elucidată problema consolidării industriei europene de apărare și consecințele acestui proces pentru politica globală a exportului de arme și echipament militar. Sunt temeinic investigate posibilitățile statelor europene de a implementa principiul consolidării centralizate. O atenție deosebită este acordată canalelor ilegale de traficare a armelor pe teritoriul UE și în Europa de Sud-est ca un aspect fundamental al reglementării juridice internaționale a vânzărilor de arme.

Un rol important este atribuit strategiei europene de securitate, care vizează consolidarea poziției de lider a UE pe arena internațională, care structurează mediul internațional prin intermediul exercitării practicilor de guvernare globală. Remarcăm faptul că UE ia măsuri concrete în vederea asigurării securității și a stabilității.[32] În acest scop, au fost elaborate niște tratări concrete. Acestea includ politica europeană de vecinătate, care reprezintă o consolidare a relațiilor dintre UE și vecinii săi, precum și extinderea cooperării privind crearea unei zone

de securitate și prosperitate. Astfel, se planifică crearea unui așa-numit "cerc de țări prietene" la frontierele UE.

O altă constatare este că odată cu sfârșitul Războiului Rece, statele europene nu au pierdut interesul față de piața armelor, având rădăcini temeinice în cadrul pieții mondială de armament, acestea continuă să-și sporească și să-și modernizeze arsenalele lor militare. Cu toate acestea, țările europene și-au revăzut convingerile doctrinare fundamentale și abordările conceptuale cu privire la comerțul cu armament.[2] Astăzi putem vorbi despre formarea unei industrii militare europene independente de cea a SUA.

Este de remarcat faptul că politica UE, orientată spre crearea unei piețe unice europene de armament, ar permite transformarea economiei europene în una mult mai eficientă și ar spori competitivitatea industriei europene de apărare. Principala problemă în acest sens este eliminarea restricțiilor protecționiste privind comerțul cu produse militare în interiorul UE. Acestea din urmă conduc la o fragmentare artificială a pieței și împiedică finanțarea noilor elaborări și fac vulnerabilă Politica de Securitate Comună a Uniunii Europene. Faptul acesta complică foarte mult activitățile practice ale politicii privind regimul armelor. În același timp, dacă vorbim despre consolidarea industriei militare europene nu putem ignora faptul că producția industriei de apărare, în general, are din ce în ce mai mult un caracter de piață. Industria militară este dominată de un număr mare de companii private, în timp ce companiile de stat sunt deja percepute ca o excepție. Prin urmare, departamentele guvernamentale, responsabile de achiziționarea de armament, simt presiuni puternice ale pieții, ei fiind impuși de a face achiziții pe principiile concurenței în scopul de a economisi mijloacele financiare. Ca rezultat, industria militară europeană devine una cu caracter transnațional. Cu toate acestea, ponderea deciziilor politice în acest domeniu domină și în continuare.

Se analizează pozițiile unor părți separate cu privire la faptul că canalele clandestine de trafic ilegal cu arme trec prin teritoriul UE, mai mult ca atât, unii experți cred că armele nucleare din Europa, devin contraproductive, deoarece prezența lor mai degrabă sporește riscul proliferării în alte părți ale lumii, decât o împiedică. Volumul vânzărilor ilegale de arme, de asemenea, a crescut și pe continentul european, ca urmare a unor conflicte etnice, religioase și naționaliste. De fapt, există niște norme de reglementare juridică internațională a vânzărilor de arme, dar ele sunt deja depășite, astfel fiind ușor de interpretat în alt sens, iar statele se folosesc de circumstanțele date. Comercializarea în acest domeniu, precum și profiturile semnificative sunt mai atractive decât respectarea normelor juridice stabilite, în special atunci când di cauza lacunelor din punct de vedere legal, producătorii de arme în mod legitim eludează normele de control al vânzărilor de arme, inclusiv și interdicțiile privind livrarea armelor.

Este percepută influența aderării a noilor state membre ale UE asupra formării sistemului european de securitate[32] și este analizat procesul de integrare al Republicii Moldova în UE din punct de vedere al sporirii securității.

În al doilea paragraf cu titlul – *Principalele tratate cu privire la garanțiile comerțului legal cu arme* - sunt examinate tratatele cu privire la garanții. S-a efectuat analiza studiului structurii a procesului de vânzare legală de arme, au fost menționate principalele particularități ale vânzării legale de arme. Este prezentată clasificarea operațiunilor legale cu arme. Având în vedere modernizarea rapidă a tehnologiilor militare și apariția unor arme de generație nouă, o atenție deosebită este acordată esenței garanțiilor universale și semnificația lor la scară globală. Existența dovezilor de comerț nuclear clandestin a servit ca temei pentru revizuirea activității Agenției Internaționale pentru Energia Atomică în domeniul controlului materialelor sensibile. Este pus accentul pe importanța eficienței și raționamentul eforturilor depuse în cadrul sistemului de garanții și sunt identificate principalele impedimente în încheierea acordurilor interstatuale cu privire la garanții.

Este de remarcat faptul că însăși acordurile comerciale în toate complexitatea sa apar în calitate de acorduri de bază privind garanțiile comerțului legalizat cu arme. În cadrul acestui proces toate elementele sunt importante: de la caracteristicile armamentului până la prețurile produselor cu destinație militară, care corespund cerințelor pieții. Deja la etapa respectivă este posibil de a urmări tranzacțiile suspecte de vânzare-cumpărare pentru a preveni desfășurarea lor. Însă de acest lucru ar trebui să fie interesate în primul rând statele exportatoare de armament.[12] În plus, în calitate de garanții ale comercializării legalizat a armelor pot servi însăși normele care reglementează furnizarea armelor către alte state, care în totalitate formează legislația națională și principiile juridice ale politicii de stat în domeniul cooperării tehnico-militare.

Subliniem faptul că pentru a îndeplini garanțiilor în realizarea comerțului legal cu arme este important însăși mecanismul reglementării juridice a furnizării produselor militare. Acesta are un caracter permisiv pentru livrările de echipament militar și acordă dreptul la comerțul exterior, precum și lista produse militare permise, care pot fi furnizate către beneficiarul din străinătate.

De asemenea, constatăm faptul că în calitate de garanție a comerțului cu arme apare însăși sistemul exportului de arme. În practica mondială, se deosebesc următoarele tipuri de sisteme: sistem rigid (Franța, Brazilia, Argentina, Finlanda, Suedia); moderat (Italia, Spania, Norvegia, Canada, Portugalia); sistem flexibil (Danemarca). Acordurile cu privire la garanții pot fi interpretate într-o manieră diferită, atunci când se vorbește despre pericolele utilizării armelor de distrugere în masă. Atunci aceste garanții sunt considerate ca fiind derivate din ideea unui monitoring cuprinzător, care constă în faptul că exporturile nu trebuie să fie efectuate acesta vizează direct sau indirect

producerea armelor de distrugere în masă, chiar dacă materialele exportate sau tehnologiile nu sunt incluse în listele de verificare.

O atenție deosebită este acordată faptului că tratatele internaționale obligatorii cu privire la monitorizarea complexă nu funcționează pe deplin. Garanțiile de securitate prin care se înțeleg garanțiile negative și pozitive acordate statelor posesoare de arme nucleare, precum și statelor părți la Tratatul de neproliferare a armelor nucleare care nu dispun de arma nucleară, necesită îmbunătățirea sistemului existent de constrângeri. [29]

A fost formulată concluzia precum că un rol decisiv pe marginea problemelor ce țin de garanții îl joacă consolidarea procesului de dezarmare la nivel internațional și, în caz de necesitate, crearea unor noi mecanisme. O importanță semnificativă pentru securitatea internațională reprezintă respectarea de către toate părțile la tratate a angajamentelor și garanțiilor care le revin în baza unității celor trei componente fundamentale - neproliferarea, dezarmarea și utilizarea pașnică a energiei nucleare. În acest context, se pare rezonabilă ideea de a elabora un tratat global privind garanțiile de securitate pentru statele care nu dețin arma nucleară, în ciuda faptului că vor fi luate în considerație cazurile când arma nucleară ar putea fi utilizate în conformitate cu doctrinele militare ale puterilor nucleare.

În al treilea paragraf – *Concepția Politicii externe a Republicii Moldova și problema controlului asupra circuitului ilegal al armelor de tip ușor* – sunt examinate postulatele conceptuale ale politicii externe a Republicii Moldova, realizările sale majore în domeniul reformării și modernizării sectorului de securitate. Se analizează activitatea organelor de stat și a instituțiilor, orientată spre realizarea control asupra exportului, importului și tranzitului de armament și echipament militar, mărfuri și materiale cu dublă utilizare. O atenție deosebită este acordată problemei transnistrene în contextul traficului ilicit de arme, inclusiv a armelor de calibru mic. Paragraful conține o analiză a cadrului legislativ național de control al vânzărilor de arme și evidențiază problemele de bază în acest domeniu.[17] De asemenea, au fost cercetate dificultățile în armonizarea legislației în domeniu conform Codului de conduită al UE privind exporturile de arme. Unei analize ample a fost supusă Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova. A fost investigat sistemul de control al vânzării, exportului, reexportului și tranzitului de arme pe teritoriul Republicii Moldova, care funcționează în cadrul a două departamente - Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Economiei și Comerțului, fiind evidențiate unele dificultăți în funcționarea sa. Au fost analizate actele normative de bază privind controlul exporturilor din Republica Moldova. În concluzii au fost menționate principalele probleme în reglementarea traficului de arme și identificate deficiențele cadrului legislativ național.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Examinând problemele reglementării juridice internaționale, urmează de a focusa atenția asupra faptului că procesul respectiv a constituit o legitate, care reflectă realitățile etapei actuale a restructurării complexelor industriei de apărare, a înlocuirii politicii militare și a consolidării cooperării tehnico-militare dintre state. Pentru a reflecta dinamica situației recente pe piața de arme la nivel global, de a oferi o caracteristică amplă și complexă a proceselor în desfășurare, de a aprecia importanța și semnificația lor este necesară conștientizarea noilor particularități ale tendințelor care vor reconfigura sistemul contemporan de comerț cu arme, precum și identificarea dificultăților reglementării juridice a comerțului în domeniul respectiv.

Sistemul internațional contemporan al comerțului cu arme se află în stadiul inițial al evoluției, ceea ce înseamnă că arma a fost, este și va rămâne un element constitutiv al politicii globale, iar pentru accesul la ea în viitorul apropiat va fi dusă o luptă aprigă, se va intensifica concurența, iar comunitatea internațională se va cutremura doar la ideea utilizării acestei arme împotriva omenirii.

Pentru o analiză științifică a situației create pe piața mondială a afacerilor cu armament și pentru a avea posibilitatea de a influența asupra ei, este important de a identifica problemele esențiale ale reglementării juridice internaționale a vânzării armelor. Normele de drept joacă un rol însemnat în procesul respectiv și reprezintă mecanismul de constrângere a proliferării necontrolate a armelor și de susținere a securității internaționale.

Analiza efectuată ne permite să formulăm următoarele concluzii:

- În procesul comercializării armelor se înregistrează încălcări serioase a cadrului normativ. În esență, aceasta se întâmplă din cauza lipsei unei codificări a normelor răspunderii internaționale a statelor. Actele normative interne nu conțin o interpretare clară a noțiunii de vânzare de arme și reglementează doar infracțiunile care apar în urma circuitului unei anumite categorii de armament și nu se referă la afacerile cu alte tipuri de arme. Acest lucru afectează într-o mare măsură problema răspunderii și permite unui număr mare de subiecți de drept internațional să se eschiveze de la răspunderea penală.

- Realizarea controlului asupra circuitului de arme la nivel internațional reflectă interesele tuturor statelor. Cu toate acestea, principiile fundamentale de organizare a controlului asupra comerțului cu arme nu sunt perfecte, numărând mai multe lacune și necorespunderi. Unele regimuri regionale și multilaterale în acest domeniu nu funcționează în măsură deplină, ceea ce motivează statele să caute diferite căi de soluționare a problemei în stabilirea a unui asemenea control.

- Obligațiile internaționale în vederea prevenirii circulației ilegale produselor cu dublă utilizare și armelor derivă din regimurile internaționale

existente în domeniul controlului traficului de arme. Un rol esențial îl joacă normele garanțiilor complexe. Însă, deocamdată nu s-a realizat o respectare riguroasă a obligațiilor din partea statelor în cadrul tratatelor internaționale existente și de a se consolida măsurile de încredere și a securității.

- Forma cea mai eficientă de combatere a terorismului internațional și a traficului ilegal de arme este considerată armonizarea legislațiilor naționale în acest domeniu și realizarea unei serii de acțiuni și măsuri concrete în baza prevederilor convențiilor internaționale și a legilor în scopul prevenirii susținerii terorismului în teritoriile statelor și de a utiliza forme și metode mai stricte de control asupra vânzărilor de arme.

- Creșterea semnificativă a numărului de conflicte internaționale și locale a condus la sporirea problemelor legate de vânzarea ilicită a armelor de calibru mic și armament ușor. Situația a fost stabilizată cu ajutorul coordonării acțiunilor de către statele în scopul prevenirii stocării destabilizatoare a armelor de calibru mic și armament ușor și simultan eliberarea zonelor de criză din lume de stocurile clandestine ale acestor arme. Cu toate acestea, nu se poate nega existența reală a traficului clandestin cu arme de calibru mic și armament ușor.

- Tratatul cu privire la garanțiile comerțului legalizat de arme este un fel de derivat al ideii despre un control amplu. Respectarea lor are tangențe cu dimensiunea controlului exportului, care nu ar trebui în niciun caz efectuat, dacă este orientat spre producerea armelor de distrugere în masă. Dificultățile în acest domeniu sunt condiționate de lipsa componentei juridice.

- În procesul de formare a sistemului european de securitate se conturează mai pronunțat cooperarea tehnico-militară între state, precum și formarea pieței europene de armament. Devin importante problemele legate de reglementarea traficului de arme în cadrul UE și în afara acesteia, în special, în țările din sud-estul Europei. Acest proces necesită o revizuire a unor acorduri internaționale și încheierea altor noi.

- Problemele apărute în sfera controlului traficului ilegal de arme prin teritoriul Republicii Moldova sunt concentrate la etapa respectivă asupra modificării cadrului legislativ în conformitate cu Codul de conduită al UE privind exporturile de arme. În general, țara noastră contribuie la promovarea și consolidarea neproliferării armelor de distrugere în masă și a altor bunuri strategice utilizate în scopuri militare. Fiind un teritoriu extrem de militarizat, Republica Moldova efectuează controlul asupra transferului de arme, inclusiv transportarea, asupra serviciilor de brokeraj, de tranzit și reexportarea armamentului. Cu toate acestea, cadrul legislativ nu este lipsit de anumite dificultăți legate de problemele de proprietate asupra armelor de anumite tipuri cu destinație civilă, de controlul complex al tranzitării de arme și mărfuri cu dublă utilizare, asupra fabricării lor licențiate, precum și asupra tuturor formelor de mediere.

Astfel, am soluționat problema științifică invocată, care a fost detaliată în indispensabilitatea adaptării cadrului legal în domeniul reglementării circuitului de armament și a fost identificată problematica reglementării juridice internaționale a vânzării armelor, conținutul cărora este enunțat în următoarele formulări:

- Eficiența redusă a normelor juridice internaționale la etapa respectivă. Necesitatea adaptării lor la realitățile actuale ale dezvoltării globale. Criza regimului neproliferării și încălcarea tratatelor fundamentale în acest domeniu.

- Lacune în legislația națională privind reglementarea vânzărilor de arme.

- Extinderea numărului potențialilor cumpărători de contrabandă cu materiale nucleare printre statele limitrofe, grupuri teroriste, societățile transnaționale organizate, mișcările separatiste bazate pe criterii etnice, secte religioase extremiste. Dificultatea identificării canalelor clandestine din cauza lipsei unui sistem stabilit de acțiunile serviciilor de informații și vamale, precum și imperfecțiunea cadrului legislativ național, lipsa unor liste unice de verificare pentru toate statele, care conține întregul spectru de produse sensibile.

- Lipsa unui tratat internațional general acceptat privind comerțul cu arme universale.

- Autoritatea crescândă a influenței financiare a actorilor nestatali în relațiile internaționale, cum ar fi grupările teroriste, societățile criminale organizate de tip transnațional, mișcările separatist-etnice, secte religioase.

- Apariția unor noi tipuri de sisteme de armament care necesită o nouă abordare juridică fundamentală de reglementare a traficului la nivel internațional.

- Extinderea comerțului pe piața de arme, lupta pentru accesul la ele, creșterea concurenței acerbe în acest domeniu.

- sporire a ponderii componente exportului, datorită tendinței multor actori de pe arena internațională de a-și dota armatele sale cu arsenal militar nou și de a-și consolida capacitățile defensive.

- Cursa pentru acumularea potențialului nuclear sub pretextul utilizării pașnice a materialelor nucleare. Situația a fost agravată considerabil, deoarece, ca urmare a începutului procesului global de reducere a armelor nucleare, s-a produs o disponibilizare a unei cantități considerabile de materiale nucleare.

BIBLIOGRAFIA

1. Блищенко И. Обычное оружие и международное право. Москва, 1984, с.180.
2. Вагнов О. Роль военно-технического сотрудничества во внешнеполитической деятельности России. Москва: Дипломатическая Академия МИД России. 2007. с.14-15.
3. Граве А., Петренко А. Экспортный контроль в России и безопасность международных перевозок ядерных материалов. В: Индекс безопасности. 2008, №3 (86), Том 14, с.85-104.
4. Закон об оружии Республики Молдова. Глава I, Статья. В: Monitorul oficial al Republicii Moldova №4/43 08.09.1994.
5. Закон США О ядерном нераспространении / Ядерное нераспространение. Москва: РОССПЭН, 2009, с.130.
6. Казанцев С., Мазуренко П. К вопросу о легальном обороте кратковольного огнестрельного оружия. В: Закон и право. 2009, №1, с.38-40.
7. Козюлин В. Отнять винтовку у диктатора. В: Индекс безопасности. 2008, №3 (86), Том 14, с.33-48.
8. Корецкий Д.А. Криминальная армалогия. Учение о правовом режиме оружия. Москва: Юридический центр Пресс, 2007, с.20.
9. Куклина И. Мировой терроризм и международные структуры обеспечения безопасности. В: МЭиМО. 2005, №1, с.25-33.
10. Литаврин П. Проблемы легкого и стрелкового оружия: глобальный и региональный аспекты. Центр анализа стратегий и технологий [on-line]. http://www.cast.ru/journal/2000/6_2000problema/ (Цит. 05.12.2009).
11. Литаврин П. Проблема нелегального распространения легкого и стрелкового вооружения. В: Центр анализа стратегий и технологий. Экспорт вооружений, 2006, №6, с.33-36.
12. Лященко В. Торговля оружием. Москва: Воениздат, 2004, с.28.
13. Пузырев Д. Терроризм в современных международных отношениях. В: МЭиМО. 2008, №8, с.63-67.
14. Пэрриш С., Поттер У. Политика нераспространения: в поисках адекватности. В: Индекс безопасности, 2007, №2, Том 13, с.93-112.
15. Решетов Ю. А. Борьба с международными преступлениями против мира и безопасности. Юридическая природа международно-правовых санкций [on-line]. http://society.polbu.ru/reshetov_struggle/ch21_ii.html (Цит. 01.06.2010).
16. Спэтару С. Развитие системы экспортного контроля Республики Молдова. В: Обзор экспортного контроля, 2003, февраль, с.20-25.
17. Федеральный Закон Российской Федерации "Об оружии" от 13.11.1996. № 150-ФЗ.
18. Харуца А., Буриан А. Торговля оружием и принципы контроля над его оборотом в Республике Молдова. В: Moldoscopie (Probleme de analiza politica). Chişinău: USM, 2009, Nr.1 (XLIV), с.7-13. (0,6 с.а.).

19. Харуца А. Республика Молдова в поддержании региональной и международной безопасности. В: Studii internaționale viziuni din Moldova. Chișinău: USM, 2008, Vol. VII, №2-3, с.114-117. (0,2 с.а.).

20. Харуца А. Незаконный оборот расщепляющихся материалов и угроза ядерного терроризма. В: Edificarea Statului de drept și punerea în valoare a patrimoniului cultural și istoric al Moldovei în contextul integrării europene. Materiale Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători. 28 martie. Chișinău: Institutul de Istoria, Stat și Drept al AȘM, 2008, с. 90-92. (0,3 с.а.).

21. Харуца А. О международно-правовых режимах и проблемах безопасности в современных условиях мирового развития. В: Revista Moldovenească de drept Internațional și Relațiile Internaționale. Chișinău, 2008, №1, с. 79-82. (0,42 с.а.)

22. Харуца А. Об экспорте вооружений в контексте обострения проблем международной безопасности. В: Revista Moldovenească de drept Internațional și Relațiile Internaționale. Chișinău, 2008, №3, с. 91-96. (0,67 с.а.).

23. Харуца А. Об основных причинах кризиса договора о нераспространении ядерного оружия. В: Studia Universitatis. Chisinau: CEP USM, 2009, №3 (23). Seria "Științe Sociale", с.97-100. (0,44 с.а.).

24. Харуца А. Торговля оружием: основные проблемы и способы их разрешения. В: Revista Moldovenească de drept Internațional și Relațiile Internaționale. Chișinău, 2008, №2, с. 58-61. (0,3 с.а.).

25. Харуца А. К вопросу о продаже оружия и ответственности за правонарушения в торговле. В: World of diplomacy, (journal of the foreign affairs of the Republic of Azerbaijan), 2009, №24, с. 60-65. (0,6 с.а.).

26. Харуца А. Двусторонние отношения Республики Молдова и государства Израиль: состояние и перспективы развития. В: Revista Moldovenească de drept Internațional și Relațiile Internaționale. Chișinău, 2009, №2, с. 59-64. (0,73 с.а.)

27. Харуца А. Об истории создания и развития оружия. В: Revista Moldovenească de drept Internațional și Relațiile Internaționale. Chișinău, 2009, №1, с.62-70. (0,97 с.а.)

28. Харуца А. Формирование европейской архитектуры безопасности и механизм рынка вооружений. В: Republica Moldova în contextul geopolitic contemporan și probleme actuale ale edificării statului de drept în Republica Moldova din perspectivele integrării europene. Materiale Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători. Ediția a III, 29 martie, 2009. Chișinău: Institutul de Istoria, Stat și Drept al AȘM, 2010, с. 205-210. (0,4 с.а.).

29. Эльбарადей М. Режим ядерного нераспространения переживает трудные времена. В: Ядерный Контроль, 2004, № 1. с.11-14.

30. Ядерное распространение: новые технологии, вооружения и договоры. – Под ред. Арбатова А., Дворкина В. Москва: РОССПЭН. 2009. с. 229.

31. Ядерное Нераспространение. Под ред. В.А. Орлова. Москва: ПИР-Центр, 2002, Т-I, с. 265-311.
32. Russia: arms control, disarmament and international security. Edited by A. Kaliadine, A. Arbatov. Moscow, 2010, с.93-111.
33. SIPRI Yearbook. Armaments, disarmament and international security. Sweden: SIPRI, 2010. - 624p.

ADNOTARE

Ana Haruța. "Probleme actuale ale reglementării juridice a vânzării armelor în lumea contemporană". Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în drept. Specialitatea: 12.00.10 – Drept internațional public.

Chișinău, 2011.

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia care include 314 surse, 4 anexe, text de bază - 152 pagini. Rezultatele cercetării au fost expuse în conținutul a 11 articole științifice.

Cuvinte-cheie: vânzări de arme, comerț cu armament, infracțiuni, export de armament, mărfuri cu dublă utilizare, cooperare tehnico-militară, piața globală de comercializare a armelor, controlul asupra circuitului de armament, reglementare juridică internațională.

Domeniul de studiu. Lucrarea respectivă reprezintă un studiu științific al reglementării juridice internaționale a vânzării armelor de către subiecții de drept internațional în condițiile actuale.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul lucrării constă în elucidarea și conceptualizarea problemelor actuale ale reglementării juridice internaționale a vânzării armelor prin intermediul analizei principiilor organizării controlului asupra comerțului cu arme, studierea bazei legislative a statelor și a actelor internaționale în acest domeniu.

Noutatea și originalitatea științifică. Noutatea și originalitatea cercetării constă în soluționarea problemelor propuse spre examinare, în depistarea indispensabilității adaptării cadrului juridic în domeniul reglementării și a controlului vânzărilor în condițiile realităților politicii în continuă schimbare. În acest context, sunt accentuate problemele actuale de bază a reglementării vânzării armelor și analiza cadrului juridic internațional în domeniu.

Semnificația teoretică. Lucrarea aduce o contribuție aparte în dezvoltarea științelor politico-juridice în domeniul reglementării circuitului de armament și tehnologii militare în condițiile actuale. Studiul științific poate servi drept o bază temeinică în conștientizarea în continuare a problemelor reglementării juridice a comerțului cu arme.

Valoarea aplicativă a lucrării. Lucrarea prezintă interes pentru specialiștii practicieni, rezultatele cercetării pot fi utilizate în procesul de instruire universitară, iar recomandările - în procesul de organizare a unui sistem eficient de control asupra comerțului cu arme, precum și în cel al ajustării și consolidării cadrului legislativ-normativ.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării pot fi utilizate în procesul de studii, la predarea cursului "Dreptul dezarmării" în cadrul Universității de Studii Europene din Moldova.

ANNOTATION

Haruta Ana: "Actual problems of international regulation of weapon sales in the modern world". The thesis for obtaining the academic degree of Doctor of law. Specialty 12.00.10 –Public International Law. Chisinau, 2011.

Dissertation structure: introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, list of the used literature which includes 314 sources, 4 appendixes, 152 pages of the basic text. The results of the thesis research were presented in 11 scientific articles.

Key words: sale of weapon, weapon trade, delinquency, armament export, double-purpose goods, military-technical collaboration, world market of weapon trade, control on the armament circulation, international-legal regulation.

Study domain. This thesis is a scientifically research of international-legal regulation of weapon sale to parties of international law in modern conditions.

Goal and objectives of the work. The purpose of the thesis consists in finding out and conceptualizing the actual problems of international-legal regulation of weapon sale through analysis of the organizational rules of control on weapon sale, studying of internal legal basis of states and international-legal documents in this field.

Scientific novelty and originality. Scientific novelty of the research consists in the resolution of the scientific problem, necessity of adoption of legal framework in the sphere of regulation and control of the weapon sale to the changing realities of world politics. In connection with that there are underlined basically topical problems of international-legal regulation of the weapon sale and analysis of the international-legal basis in this field.

Theoretical significance. The thesis makes a definite contribution in the development of political-legal knowledge in the sphere of regulation of armament circulation and military technologies in nowadays conditions. Thesis research can be basis for further understanding of the problems of legal regulation on weapon sale.

Practical value of the work. The thesis can be interesting for theorists and practitioners in domain of international law, its results can be used in studying, and recommendations – in organization of effective system of control on weapon sale, completion and strengthening of legal norms in this domain.

Implementation of scientific results. Research results can serve as additional course support material for Public International Law, or they can be used in elaboration of new special courses, as for instance, Law of Disarmament, Refugee Law etc.

АННОТАЦИЯ

Харуца Анна: "Актуальные проблемы международно-правового регулирования продажи оружия в современном мире". Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.10 - международное публичное право. Кишинев, 2011 год.

Структура диссертации: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, список использованной литературы, который включает в себя 314 источника, 4 приложения, 152 страницы основного текста. Результаты диссертационного исследования были изложены в 11 научных статьях.

Ключевые слова: Продажа оружия, торговля оружием, правонарушение, экспорт вооружений, товары двойного назначения, военно-техническое сотрудничество, мировой рынок торговли оружием, контроль над оборотом вооружений, международно-правовое регулирование.

Предмет исследования. Данная работа является научным исследованием международно-правового регулирования продажи оружия субъектами международного права в современных условиях.

Цель и задачи исследования. Цель работы состоит в выявлении и концептуализации актуальных проблем международно-правового регулирования продажи оружия посредством анализа принципов организации контроля над торговлей оружием, изучения внутренней законодательной базы государств и международно-правовых документов в данной области.

Новизна и актуальность исследования. Научная новизна исследования заключается в разрешении поставленной проблемы и необходимости адаптации правового поля в области регулирования и контроля над продажей оружия к изменяющимся реалиям мира политики. В связи с этим выделяются основные актуальные проблемы международно-правового регулирования продажи оружия и анализ международно-правовой базы в данной области.

Теоретическое значение. Работа вносит определенный вклад в развитие политико-правовых знаний в области регулирования оборота вооружений и военных технологий в современных условиях. Диссертационное исследование может служить основой для дальнейшего осмысления проблем правового регулирования продажи оружия.

Практическая значимость исследования. Работа может представлять интерес для теоретиков и практиков в области международного права, ее результаты могут быть использованы в учебном процессе, а рекомендации – в организации эффективной системы контроля над продажей оружия, доработки и усилении правовых норм в данной области.

Имплементация научных результатов. Результаты исследования могут быть использованы в образовательном процессе, в частности в рамках организации курса "Право разоружения" в Европейском Университете Молдовы.

HARUȚA ANA

**PROBLEME ACTUALE ALE
REGLEMENTĂRII JURIDICE A VÂNZĂRII
ARMELOR ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ**

**SPECIALITATEA:
12.00.10 – DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**

Autoreferatul
tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 24.03.2011

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 1,5

Formatul hârtie 60x84 1/16

Tirajul 50 ex.

Comanda nr. _____

Centrul Poligrafic al USM
Str. A.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2011